

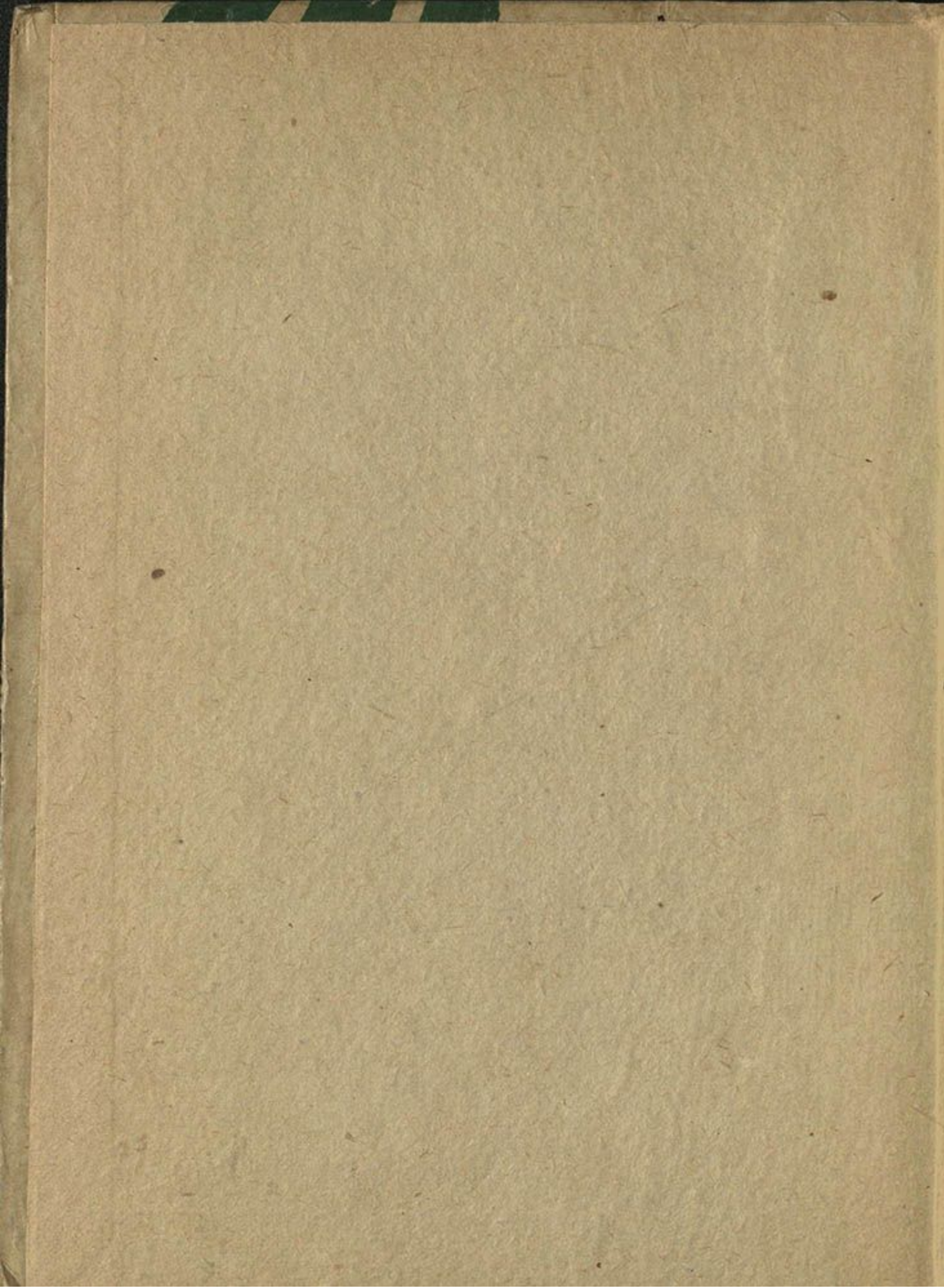
Ба 44693

Б
Д 20

П
Р
А
К
С
И
С
И
Н
А
П
А
М
Я
Ц
Ь

Л I М
Д В Б
1932

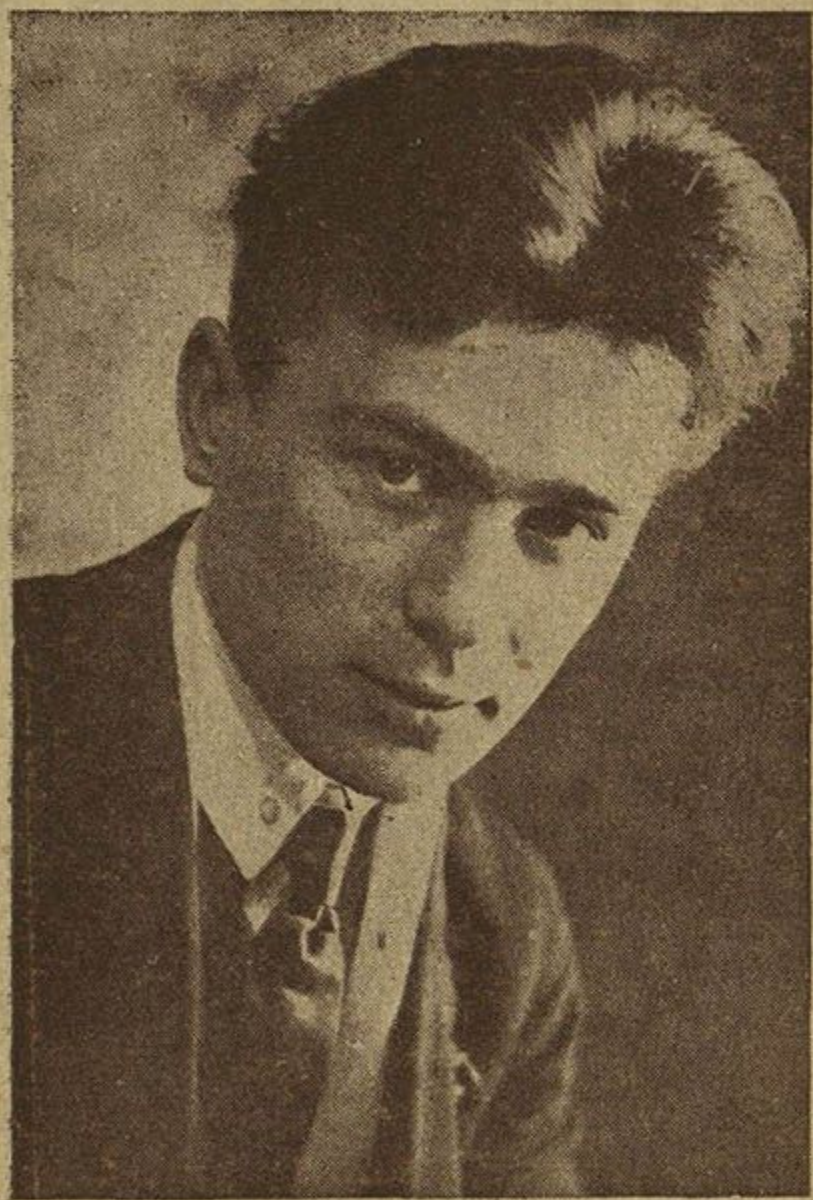

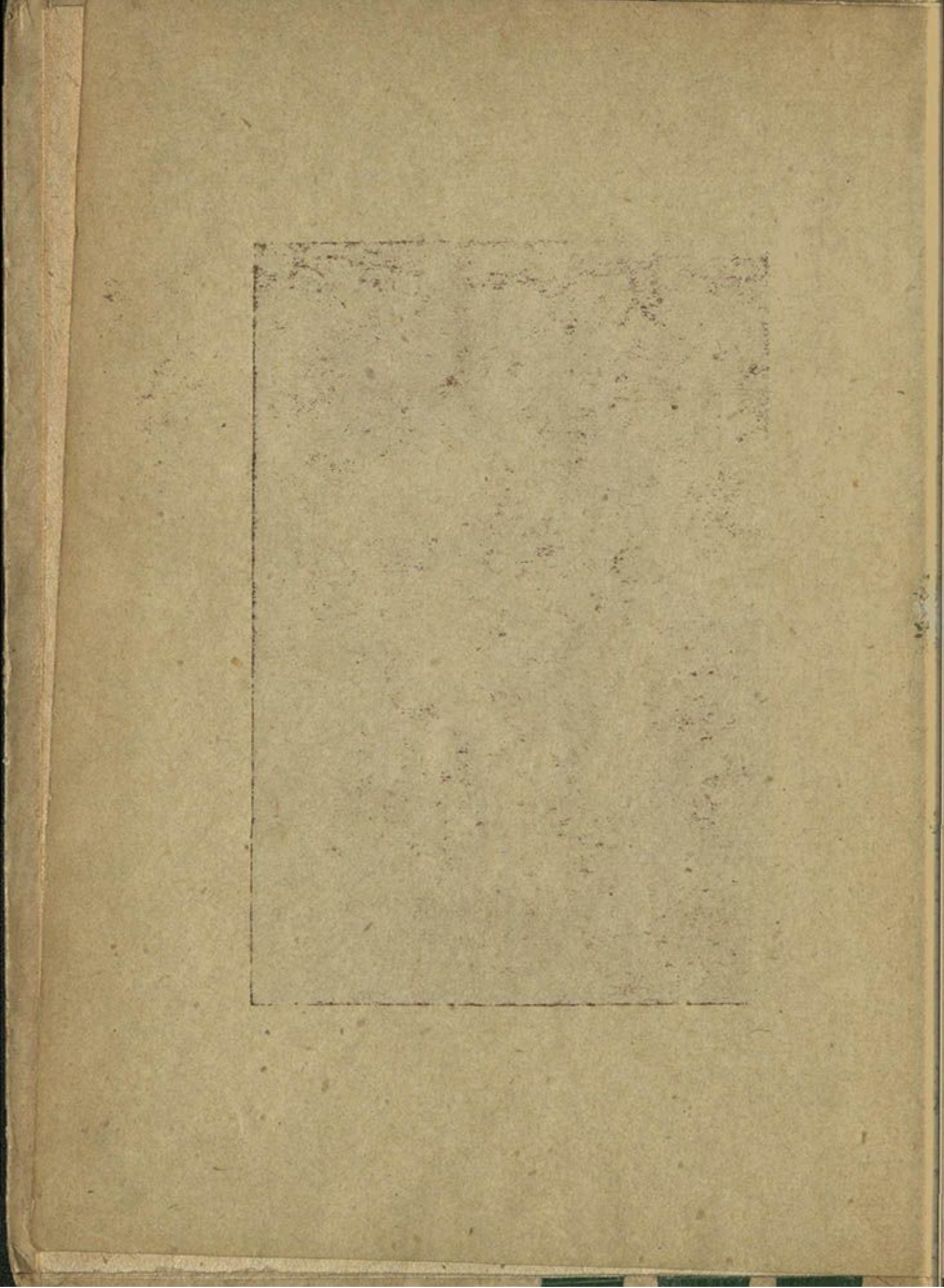

Рэдактар П. Шастакоў
Тэхрэдактар І. Белкін
Вокладка Ё. Станковіча
Здана ў друкарню 14-ІІ—32 г.
Падпісана да друку 10-ІV—32 г.

25. " 4. 2009

Галоўлітбел № 2796.
«Палесдрук», Гомель
Заказ № 660—2000

УСТУПНАЕ СЛОВА

Насіў ня ў кішэні,
а тут—у грудзёх,
Тры дні, як абойміну поўную.
Дужую ў голасе. Во! у плячох
Песьню са мною роўную.

Думалі, буду плыты ганяць
Гіблай старэчай лірыкі.
Чорта з два!
У мяне яна
Простая, і бяз выракаў.

Ціслася словаў, было, машкара,
Лазам на вочы, сьляпіцаю...
Лезла, бывала, такая мара,
Такая мара—не адбіцца...

Аж да тугі, да самоты пад час,
Спытайце любога рэдактара:
— Чортава тузіна розных акрас,
І ані воднага трактару.

Не па сабе гэтых песень тады
Клаліся сьціплыя словы—
Там месяц сухім

Паднімаўся з вады,
І хоць-бы што, галалобы...

Я накідам песень ахутаў душу
І слова прабую на сэрца...
Я тысячу песень яшчэ напішу
Пра моладасьць нашу, верце.

І покуль за вокнамі ходзіць суньць,
Ляжыць ціхата па лагчынах—
Я песьню гадую, і песьня расьце,
Як досьвіт, як сам я магчыма.

Мне цяжка зьмясьціцца
Ў калёнцы такой,
Мне гэтае плошчы замала...

.....
.....
Мой самы маленькі на сьвеце пакой
Па вушы паперай завален.

— Яго я
Бяру у лірычны палон.
Хай доміцца ў шыбіны месяц,
Мне трэба распаліваць вогнішча слоў,
Каб выкаваць дужую песьню.

Мне трэба яе
Дабяла распаліць,
Каб моладасьць біла зарадкай...
(І гэта ня проста пяром павадзіць,
Каб потым папляскалі ў ладкі).

Не! гэта тысячы молатаў гром,
Залл баявога наводу.
Не! гэта песня ідзе напралом
Цераз агонь і воду.

Табе аддаю я, рэспубліка, ўсё,
І голас мой сонцам наліты.
Я поплич з табою—
Крысо у крысо
На штурмах эпохі вялікай!

Менск, 29-IX—81 г.

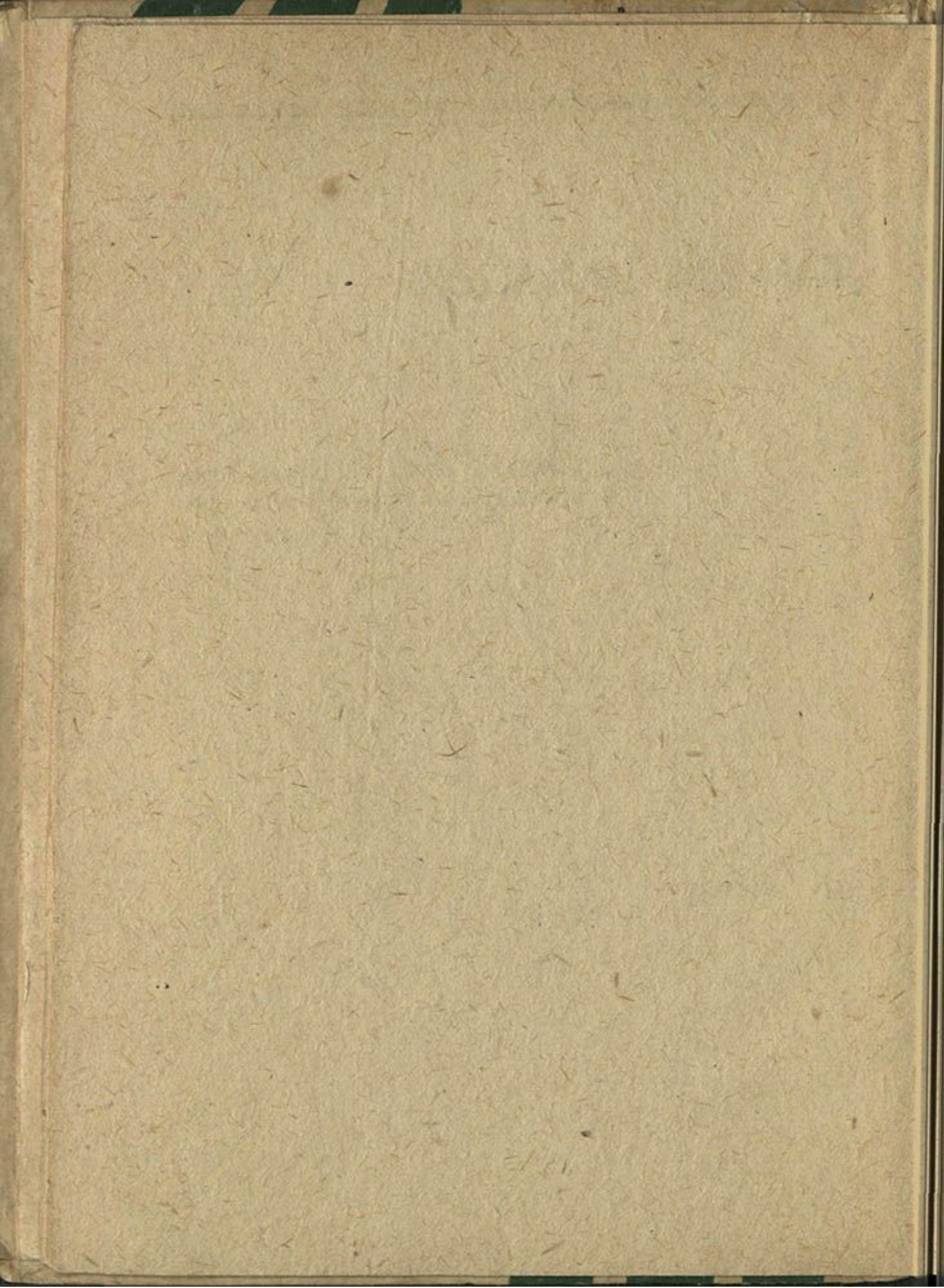

ТАМ НА ЗАХАДЗЕ...

...Польшча сёння, як царская Расія,
Краіна сьмерці... краіна цёмных крат.

А. Александровіч

ЧАТЫРЫ МІЛЬЁНЫ

Да прысуду над „Грэмэхой“

Вецер, вецер
Над струджаным краем
Прыпыніцца ня ведае дзе:
Там, дзе польская панская зграя,
Чатыры мільёны на судзе.

Там, дзе „ожал“ крываваы, паны,
Там, дзе сёньнячы суд вялічэзны...
Гучна, голасна звоняць званы,
Рэха коціцца з клетак жалезных.
Панскі судзе!..

Пад люты бізун
Падыходзь, занядбаны народзе...
Пав абшарнік,
Пав войт,
Пав Ісус
Сьведкі дум тваіх,
Сьведкі паводзін.

.....
.....
Крэсіць боль,
На илячох пісягі,
У крыві мазалі на далонях...

Гэту кроў будуць сьведчыць сыцягі,
Гэты боль будзе помстай шалёнай.
Ўстань, закутая моц навальніц!
Па асаднай зямлі,
Па выгарах
Хай гавораць мячамі зарніц,
Бліскавіцамі поўныя хмары.

Менск, 1931 г.

ВОЛЬНЫ ЛІСТ ЗЪНЯВОЛЕНАМУ БРАТУ

„Дарагі таварыш! Учора толькі скончылася наша барацьба не на жыцьцё, а на сьмерць з фашысцка-астрожнай адміністрацыяй. Скончылася наша сямідзённая галадоўка. Яшчэ сілы слабыя, але пішу, паведамляю цябе аб цяперашнім нашым становішчы“. (Вільня, „Стэфанаўка“. Палітвязень Д.).

Чорт пабяры вас,
Буржуйскае кодла!
Чорная зграя цыліндраў і шпор.
Катуйце,
Сьпявайце фашысцкія модлы,
Каб уціхамірыўся рэволюцыі віхор.

Шомпалам, крыжам...
На славу айчыне!—
На славу, прадажны фашысцкі таянок...
У гэтай айчыны—
Турма прад вачыма,
У гэтай айчыны—
Паўстанцкі зарок!

Яе ня суцішаць
Ні крыж, ні вастрогі,

Узброеныя на вушы дзорцы і шпікі
Вогнішча рэволюцыі
Распальваюць стогны,
І гэтага вогнішча
Ня стрымаюць штыкі!

Я ня ведаю, як цябе клічуць,
Брат мой далёкі,
Зьняволены брат!
Я чую, як сэрца тваё
Ўдары лічыць,
Як цісьне і душыць
Глухі казэмац.

Ты хочаш падняцца,
І здраджваюць сілы,
Ты хочаш ім плюнуць
Крывёю у твар...
І вусны здранцьвелі...
І рукі скруцілі...
І хмурны за сьценкаю
Ходзіць жандар.

Ён добра нясе
Сваю службу сабачую.
Нюх—дасканалы,
Вусы—да грудзей...
Пудалу такому
Далі ў прыдачу
Мэдаць за выслугі,
За зьдзекі з людзей.

Я змаю, ня лёгка
Ў засьценку, мой браце,
Твой ліст нечаканы
І я прачытаў.
Ты пішаш:—цесна рэволюцыі ў казэмаце,
Сіл не хапае, каб выпрастаць стан.
Ты пішаш,
На сёмыя суткі ня еўшы:
— Таварыш, змаганьне—яно будзе жыць,
З-пад шыбеніц Львову,
З каменных прарэшын,
Помста ўзьнімаецца,
Пошчакам дрыжыць!

Ты верыш у моц
Наплываючай хвалі,
Ты чуеш, як будзем мы
Рэспубліку сваю.
І ты запяваеш: ...пракляцьцем катавакы...
І сьцены падтрымваюць
Песьню тваю.

Бо ходзіць над Вільняй,
Гучыць па над Луцкам
Замучаных цяжкай няволяй хада,
Бо сочыцца кроў
На зямлі Навагрудзкай,
Бо крык забаронен штыкамі салдат.

.....
.....
Над Менскам сьгоньнячы

Дыхае травень,
На вуліцу ідуць мае таварышы.
У іхніх вачох
Веснавая рухавасьць,
Сусьветная рэволюцыя
І шчырасьць душы...

Брат мой, далёкі,
Замучаны вязены!
Ад сэрца ідзе гэтай песьні радно.
Мы славім гэрояў паўстаўшае клясы,
Мы помнім адданных ёй,
Лепшых сыноў!

Менск, 10-IV—31 г.

ПАГРАНІЧНІКІ

Два слупы,
Невялічкая сьцежка,
Дзьве сасны і расьцягнуты дрот—
Дзеён мінулых нязбытая рэшта
Скрыжавалася тут ля дарог.
Тут мяжа,
Тут бяссонная варта,
Там варожыя ходзяць пасты,
Там вятры між дарог вілаватых
Засыпаюць сьнягамі пустыр.
Толькі месяц
Між хвоек высокіх,
Нібы коршак, віецца ў цішы...
І чутны асьцярожныя крокі
На сярэбраным сьнезе мяжы.
Вартавы на пасту
Не таварыш,
Стрэльба зноў нагатоўку: Стой!..
І збліжаюцца крокі з аддаляў
Ў пераклічцы напружанай: свой!
Ноч заўсёды прыносіць трывогу,—
Кожны куст, як варожая здань.
Тут зышліся крывыя дарогі,
І ў сьнягох прытаілася даль.

Там за слупам
Варожыя сілы
Пільна сочаць гусьцеючы змрок.
Сённяя тут, а назаўтра ў магіле
За няправільна ступлены крок.
І напружанасьць
Кожнай хвіліны
Пагранічніку радуе кроў—
Гэта дні працы мірнай краіны
І вясельных напеваў дуброў.
Дзесьці там за асьнежаным полем
Бёскі родныя паляць агні...
І пяюць штось сасонкі такое
Пра вялікія дальнія дні.
Там будуюць вялікае нешта,
Кожны дзень сьцэле новы абрус...
А думкі, а думкі ў дэпэшах
Вецер золкі нясе ў Беларусь.
І мацнеюць
Напорныя крокі,
Сьнег сярэбраны зносяць вятры.
Ходзіць варта бяссонная ў змроку
Пад марозны рассыпаны рып.
А у ранак, пад шэпат сасонак,
Як заўсёды, у звычай стары—
Пераклікнуцца пеўні спрасонак
Па-зямляцку пагаварыць.

Менск, 1928 г.

ВЕРШЫ ПРА ПАЛЕСЬСЕ

Бр 44693

ВЕРШЫ ПРА ПАЛЕСЬСЕ

Досыць романтикі,
Клопаты ў мора!
Згадак нікчэмную морасьць
Далоў!..

Зноў нада мною
Палескія зоры,
Палескія пушчы,
Палескі аблог.

Адсюль пачынаецца ўсё,
І канечне,
Тысячы га
Непраходных балот,
І песня мая,
Разагнуўшая плечы,
Ды ўзятая рэволюцыяй
На прывод!

Колісь хмызьняк.
Ды балота гнілое,
Ды па балоце
Сьляпучы туман...
Смутак адзін!
Але вось за сасною
Паводка,

Б 47693

Мора
Аўсяных паляні!

Побач істужкаю
Лес і дарога,
Кружыць пад небам
Бусьліны ўзьлёт.
Гэты пэйзаж
Падмацован аблогам
Распрацаваных пустэч
і балот.

Шырач такая,
Ня месьціца ў слове,
Вось яна песьціца
Ўся ў каласох!
А колісь жылі тут
З бядой на палову,—
Плялі сабе лапці,
Карпалі пясок,

і столькі было
Над краінаю жалю
і столькі нуды
У краіне было,
Што толькі вятры,
Ды сычы над крыжамі
Спраўлялі свой дзікі
і жудасны зьлёт.
і гэта, я знаю,
Было не пад сілу,

Ад гэтага краем
Хадзіла бяда.
Тут радасьць, здавалася,
Песьні згубілі...
Сьмяялася толькі
На сонцы вада.

Але ці мала
Пра гэта гучэлі,
Плакалі мала
Пад нудную 'гру?!

.....
Халодны па лесе
Разыходзіцца шэлест,
І песьня, як помста
З дванаццаці струн!

Гэтага хопіць,
Каб выбіцца з суму,
Досыць яму парынаць
У врыцём!
На Палесьсі ў нас
Сёньня жыта красуе,
А грачкі, а ячмень
З залацістым асьцём!..

Выйдзі полем, гукні!
Адзавуцца бары,
Па далінах рассыпецца зван,
Па лясох,

Па гушчэрніках дзікіх,
Дзе ходзяць зьвяры
Па сыпучых пясках,
Па траве, па кустох!
А як сонца за лес,
І крывёй абліецца—
У сотні струн камарыная
Музыка 'мкне!
І плыве цішыня
Над суцішаным лесам
У сученях галін
Па нацятай струне.
Заўтра раніцай будуць
Пахрыпваць калёсы,
Будуць з поля вазіць
Колектыўны ўраджай.
Кажуць: гэтага лета
Ўрадзілася проса,
І гавораць: каб толькі
Здалелі пажаць.

Гэта—Палесьсе,
Вышэй пра якое
Стагналі жалейкі
Ў туманны навой,
Уростае ў плян маіх песень
Вясною,
Вялікай вясною,
Краіны маёй.

Менск, 10-IX—30 г.

І ТАМ ДЗЕ БАЛОТЫ...

Словаў шукаў,
І ніводнага гэткага,
Каб у адным—
Шырыня нашых дзей!
Кволая лірыка,
Таварышы поэты,
Прыстала (у самай напружнай хадзе).

Прыстала тады,
Калі трэба на штурмы
Вясьці міліёны
У заўтрае нам.
Таварышы поэты! поэзіі сурмы
Мобілізуйце,
Каб з намі яна!..

Каб пела краіна
Вясною фабрычнай,
Каб несці энэргію
Сотні балот,
Ад станцый—комбінатаў
Электрычных,
У тысячы і мільёны вольт!

Яшчэ не ашчанулі
Нетры магутаю.
Вы чуеце?

Варушыцца на Мазыршчыне граміт.
Вы чуеце?

Дымяцца на Барысаўшчыне гуты,
На Бабруйшчыне торф
Пачынае гаманіць!

Гэта Беларусь—
Балотамі закутая,
Тая, што білася,
Як рыба аб лёд,
Тая, дзе жыць—
Адзначала пакутаваць,
Сягоньня варушыцца
І паднімае чало.

І там, дзе мяжа
Векавое маруды
Палын гадавала ды чортавы мох,—
Шуміць залацістае жыта
Па грудзі—
Грунтоўнейшы доказ
Людзкіх перамог!

І ноч адчыняе
Зьдзіўлёныя векі.
І мы, каб уцеха
Глыбей на душы...
Мы ў рост адчуваем
Імя чалавека,
З каторым лягчэй
І змагацца,
І жыць!

НА УДАРНЫХ ФРАНТОХ

Старонкамі новых
Напісаных кніг
Пра дні
На руінах старога
Цябе я адзначу
У вершах маіх,
Мая баявая эпоха!

Цябе, аनावітую
Ў копатны дым,
Цябе, будаўнічую нашу,
Я сэрцам сагрэю,
Аддам на уздым
Акордаў ударнага
Маршу!

Нам трэба змагацца,
Змагацца як сьлед,
У клясавых бойках на фронце—
За вугаль,
За нафту,
За сьвежы хлеб,
За кожны гэктар на балоце!

Ты чуеш, як вецер
На струнах антэн...
(Глухое гучаньне такое...)
У ім тысячай тэм
Разьвінаецца тэмбр
Кожнага
Семірадкоўя!

Гудуць правады,
Гудуць правады,
Сурова гамоняць турбіны:
— Мы са сьцюдзёнай
Дняпроўскай вады
Сонца дамо краіне!

Мы ўсе свае сілы
Зьліем у адну
Магутнасьць заводаў і фабрык.

Мы грукатам працы
Сустрэнем вясну,
Здабытую ў бойках
Ударных!

Гудуць правады,
Гудуць правады,
Распалены хмурыя домны:
— Мы выплавім тысячы тон
Руды,
Патрэбных на
Перабудову!

І чуецца грукат
Ударных рот:
... „Самі праложым дарогу“,
— Гэй, прыналяжам,
На поўны ход,—
... „Дружна, таварышы, ў ногу“!

І...
Там, дзе калісьці
Адны балаты,
Вада ды гушчар непрабудны,
Магутным оркестрам
Гудуць правады,
Гудуць правады Асінбуду.

За імі
Далёка хвалюецца Сож,
Шумуюць няспынныя воды,
І высіцца Гомель
Каменны уздоўж
Асілкамі дымных заводаў.

Працуе краіна,
Гудуць правады,
На фронце ударным
Атакі—
Бабруйшчына б'ецца
За творчы уздым,
Барысаў—за добрую
Якасьці!

Ля кожнай машыны
Нябачаны спрыт,
У кожнага пэўны свой
Клопат:
Мазыршчына ломіць шэры граніт,
Бабруйшчына сушыць балоты!

Адзіная мэта,
Адзіны дэвіз—
Змагацца, змагацца, змагацца,
Каб з кожным ударам
Бліжэй кунунізм,
Народжаны ў бойках
І працы!

Ты чуеш,
Ніводнага кроку ў хвасьце,
Мускул і сэрца
На варту!
У домнах, рэторгах,
Капальнях расьце
Наша сапраўдная вартасьць!

Менск. 25-X—30 г.

НОВАЙ БЕЛАРУСІ

Па зімоваму драты гудуць
Над палямі, сьнежнымі палямі,
Дзе разьбітыя кавалкі пут,
Як праклёны ім, ляжаць у ямах.

Дзе праклятае няволі кій
Над сьпіною лютаваў учора,—
Сёньня радасна няюць гудкі,
І дзівуюцца над краем зоры.

Толькі ім адгэтуль ня чуць
Нашай радасьці і нашых песень.
Над сьняжыстым у палёх радном
Мы электра-лямпачкі пафесім.

Дужы к нам тады прыедзе коць
На няўродлівы бацькоў палетак,
Каб вітаць усю ўрачыстасьць дзеі
Над маёй краінаю *Саветаў*.

Каб уцехаю ўсяе зямлі,
У вагу ішла і песня з намі.
Я вітаю радасьць, што ўзялі
Мы сваімі ўласнымі рукамі.

ЖУРАВЫ...

Журавы над вёскай, журавы,
Адлятаюць некуды, курлычуць...
Болей звабнасьцю густой травы
Сенажаці не касу паклічуць.

Ня гуляць ёй больш у моры траў,
Досыць ёй ужо тае патолі...
Пакладуць яе на белы трам
Зломкам спадчыны пад нашай столяй.

Больш ня стане на ўзьмежку конь:
Нам ня хопіць яго конскай сілы,
Будзе трактар нам араць аблонь,
І касіцьмуць сенажаць касілкаі.

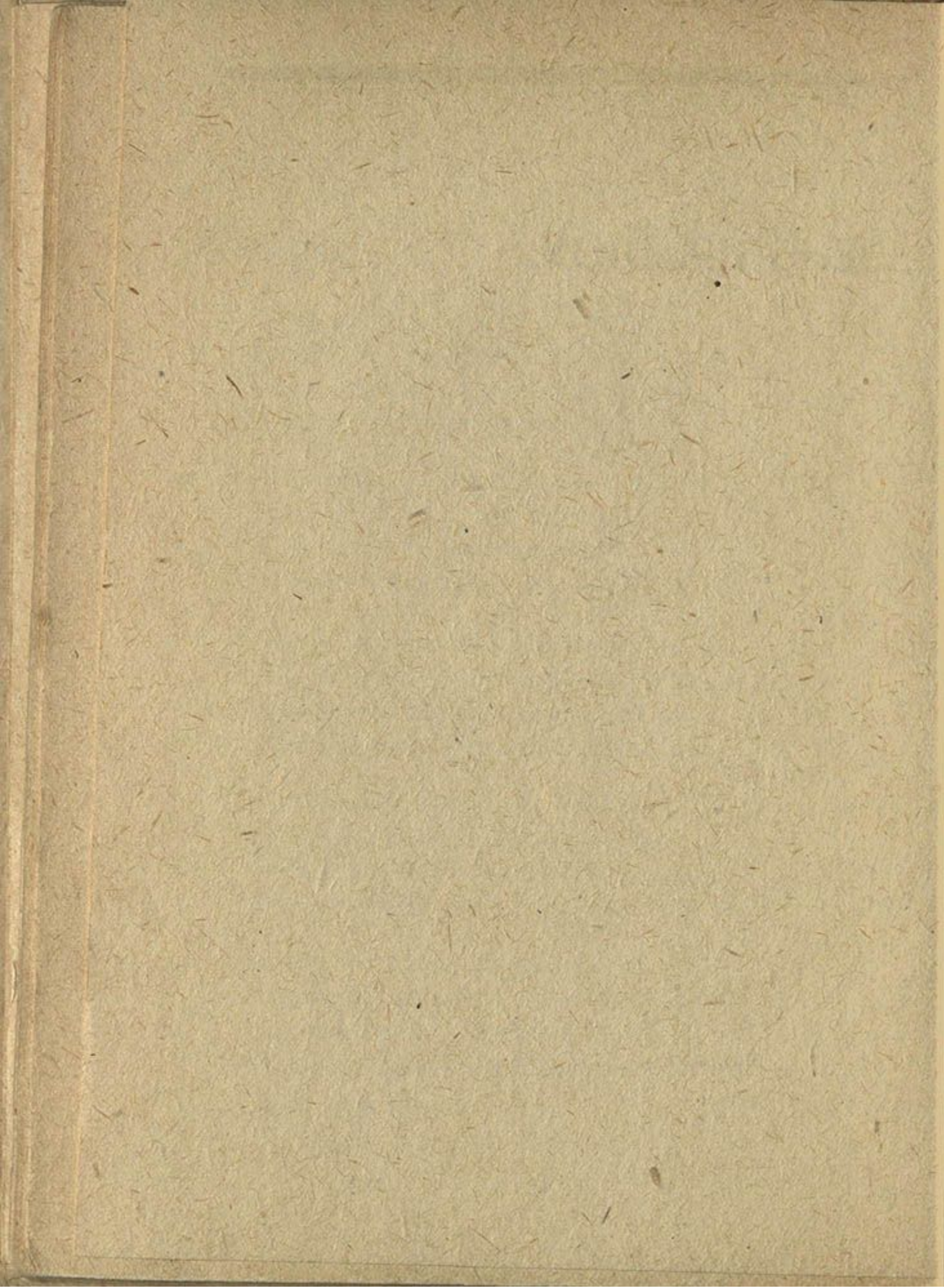
Па асеньняму шумяць вятры,
На зруйвованыя межы рынуць.
Будзем мы сваё жыцьцё тварыць
Ў песьнях радасьці і творчым рытме.

Працай згоднаю машын і рук,
Нашай дужасьцю і спорнай працай
Стрэнем новага жыцьця зару,
Песьняй радасьці сустрэнем, братцы!

Мазыршчына, 1930 г.

ДЗЕНЬ ПРЫШОЎ...

СУБОТНІК

Дзень прышоў, ваканіцы адкрыў...
Паглядзеў:—трэба-ж гэтак спазьніцца!
Пагасілі даўно ліхтары,
Пазаметалі нават сьвятліцы.

Стала гэтак іскрыста наўкол.
— Як-жа так?—ня уцяміць старому...
Над зямлёю ў магутнасьці кол
Нашай дужасьці шырыцца гоман.

Дужым ён паўстае і расьце,
Тчэ дратоў індустрыяныя кросны
Там, дзе буйна хвалюецца стэп,
Дзе гомоняць бяссонныя сосны.

Ён глядзіць, душыць згадка яго,
Дзівіць сьмелых намераў жыцьцё...
Гэта-ж кожнага тэмпі разгон
Дыша вернасьцю нам перш за ўсё.

Трэба так—і адданасьць расьце,
Звоняць волаты новае сілы,
Там, дзе буйна хвалюецца стэп,
Дзе пад восень туман гэткі сіні.

Кожны дзень наш, як тысяча год,
Ў гROME, ў стукаце—чуеш, плянэта?
Сёння мы абвяшчаем паход
Найвялікшыя эдзейсьніць заветы.

Мазыршчына, 1930 г.

ГРЫМІЦЬ МУРАВАНЫ БЭТОН...

Носяць цэглу
І песьні пяюць,
Гнуцца дошкі
Пад цяжарам ног.
Гром і стукат,
І песьні пывуць
Над туманам
У сініх палёх.
Як пажар
Па-над борам зара,
Усьміхаецца,
Кліча здалёк...
Толькі ў кожнага
Вочы гараць,
Кожны рупна
Схіляе чало.
Кожны справай
Вялікай занят
Над мурамі
Узьведзеных сьцен.
Звабна неяк
Цаглінкі зьвіняць,
І сіней, па інакшаму,
Дзень.

Носяць цэглу
І песьні пяюць,
Гнуцца дошкі
Пад цяжарам ног.

Гром і стукат,
І песьні пльвуць
Разьвітацца
Ў асеньніх палёх.

Яшчэ многа
Патрэбна сіл,
Шмат імклівасьці,
Рупнасьці шмат,
Каб у дальніх палёх
Каласы
Ураджайна шумелі
Нам.

Мо' загэтым
З відна да відна
Так лапачуць
Калёсы машын,
І расьце за сьцяною
Сьцяна,
Урастаючы ў зорную
Сінь.

Глянь, таварыш!
Паслухай, тут стань,
Лепшай песьні

Ня зложыць ніхто,
Як п'яе гаварлівая
Сталь,
Як грыміць мураваны
Бэтон!..

НОВЫ ДОМ

Цэлы дзень вазілі тачкі,
Падавалі новы цёс,
Толькі вецер пеў заплачкі
На стары жабрацкі лёс.

Цэлы дзень насілі цэглу,
Будавалі вышай дом!
І стамлёна цені леглі
На зямлю сваім чалом.

Горда ўзвысіліся аркі
Над аблогамі зямлі...
Новы дом пад сонцам яркім
Над руінамі ўзьвялі.

Вокны к зорам высяць вочы
Лёг на выступы граніт.
Нездарма тут пот рабочых
З рупнай працаю так зьліт.

Дні ідуць, ідуць няспынна
Над рыштункамі зямлі,
Каб зьмяніць старой краіне
Продкаў даўніх кастылі.

І цяпер, куды ні глянеш,
Будаўнічы стук і гром,
Пахне цэмантам ў тумане
І адноўленай зарой...

БРЫГАДНІКІ

Першаму зьезду ўдарных брыгад
прысьвячаю

Сьнежань...
Макротна ў палёх і туманна,
Дзень, як і заўжды,
Асеньні такі...
Стрэліся:—Ярын?! Ты?
Нечакана,
А 'шчэ ў дваццатым былі дружакі...
Помніш? бяз хлеба
Сядзелі ў акопе...
Помніш? ня спалі
Па трое начэй...
Глянеш... ўспаміны пывуць
К Перакопу,
Быццам туман іх туды валачэ.

Кожны кавалак зямлі
Бралі з боем,
Злосна асьвісталі кулі абшар...
Дружа!
Сягонья ізноў мы з табою,
Слаўны брыгаднік—
Былы комісар.

Змоўклі гарматы,
Дадому вярнуўся
Той эскадрон, каб зямлю ўзараць...
Я за станок,
Ды і ты так-жа, мусіць,
Стаў за машыну,
Каб жыць і ствараць.

Некалі біліся разам
За волю,
Путы старога крышылі ўшчэнт,
Каб лапаталі машыны ў полі,
Каб загрымеў пад нагамі
Цэмэнт...

Даўнасьць...
Згадаеш былыя паходы,
Успомніш Будзённага, наш эскадрон...
Эх, разгарнуцца-б... ударылі згодна,
Год за чатыры скончылі фронт...

Цэмэнтам пахне ў тумане
І вапнаю...
Звоняць трамваі...
Няўжо гэта Менск?
Дружа,
Ня дарма званілі мы шаблямі.
Чуеш? і песьні жадаюць грымець...

Заўтра цягнік
Выпушчаем з рамонту,
Выканаць трэба ўдарны загад.

Клічуць гудкі: мы за
Чатырохгодку!..
Толькі наперад, ні кроку назад!

Недзе пяюць муляры,
Звоніць цэгла,
Недзе гудуць правады ў палёх,
Трактары, мабыць,
На поле заехалі
Начыста вытаптаць чорны быльнёг...

Сьнежань...
Макротна ў палёх і туманна,
Дзень, як і заўжды,
Асеньні такі.
Так гаманілі яны
На спатканьні,
Покуль ня клікнулі зьмену гудкі.

Менск, 1920 г.

У ТРЫНАЦЦАТЫ РЭЙС

Гэнай раніцай клёны
Ўсыпалі нам шлях,
Дні віталі краіну сьцягамі.
У трынаццаты рэйс адплывала зямля,
У трынаццаты рэйс
З журавамі.

Гэнай раніцай плошчы
Грымелі: Паўстань!..
Узрастаі надзей рыштаваньні,
І выпростаўся велічы на скае стаі
Над краінай ружовым
Сьвітаньнем.

Ў найвялікшым паходзе
Дрыжэла зямля
Пад напеўнасьць заводаў і фабрык.
Будаваць, будаваць! мы заносілі ў пляк
Наступленьня
Вялікіх армій.

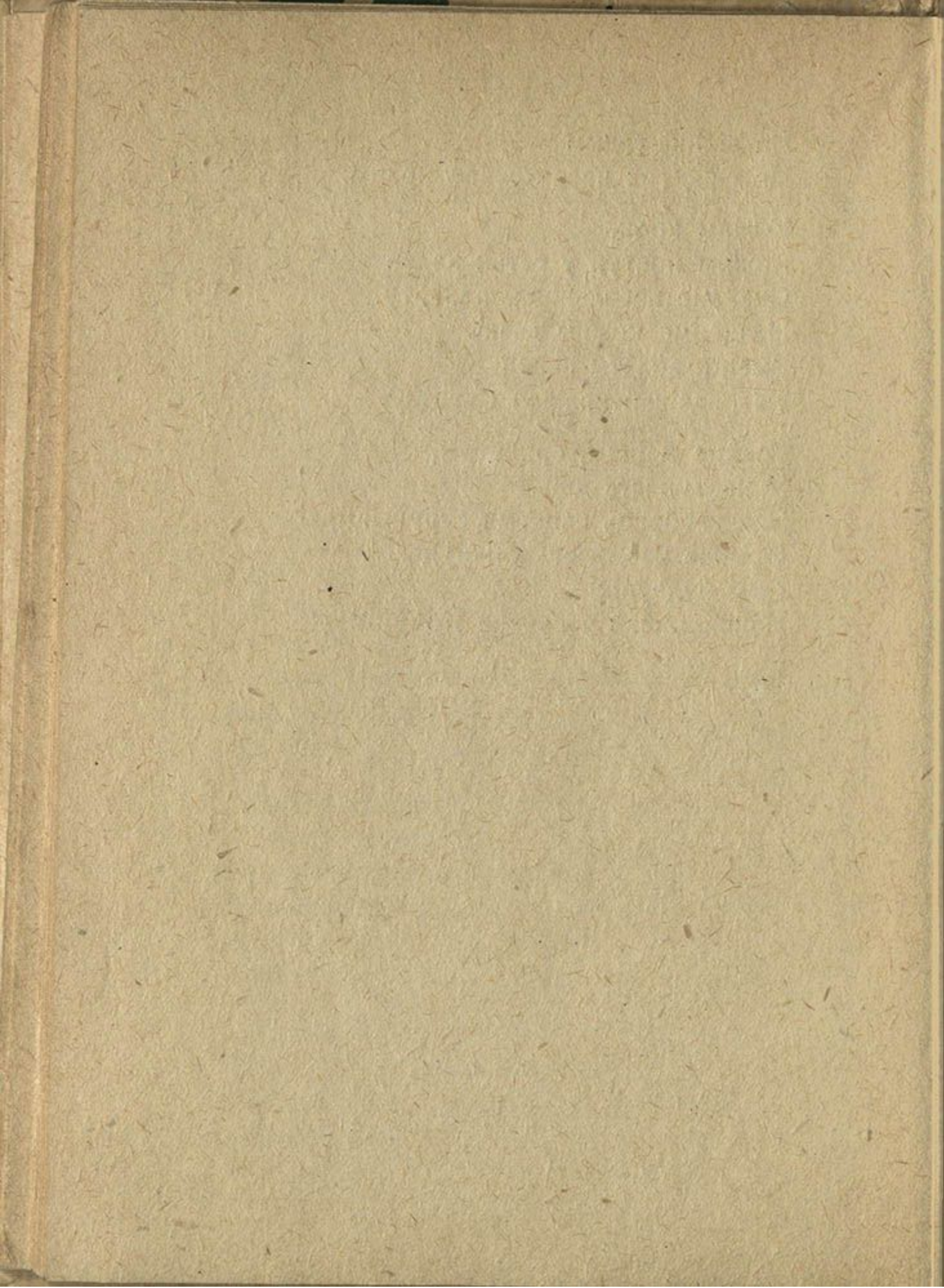
Хай разносіць
І кідае вецер лісты,
Перашкоды шляхоў нам ня засьцяцы!
Палымнеюць агні

На вялікі уздым
На франтах пераможнае працы.

Кожны крок,
Кожны поступ у гэтай хадзе
Скалане навальніцай плянэту.
Нездарма кожны дзень
Высіць волаты сьцен
Над адзінай краінай Саветаў.

Грайце маршы, оркестры,
Ў наступнага дні!..
Хай гавораць нацятыя струны!
Прыдзе час, дзеці клікнуць:
І ты будаўнік
Найвялікшай у сьвеце Комуны!

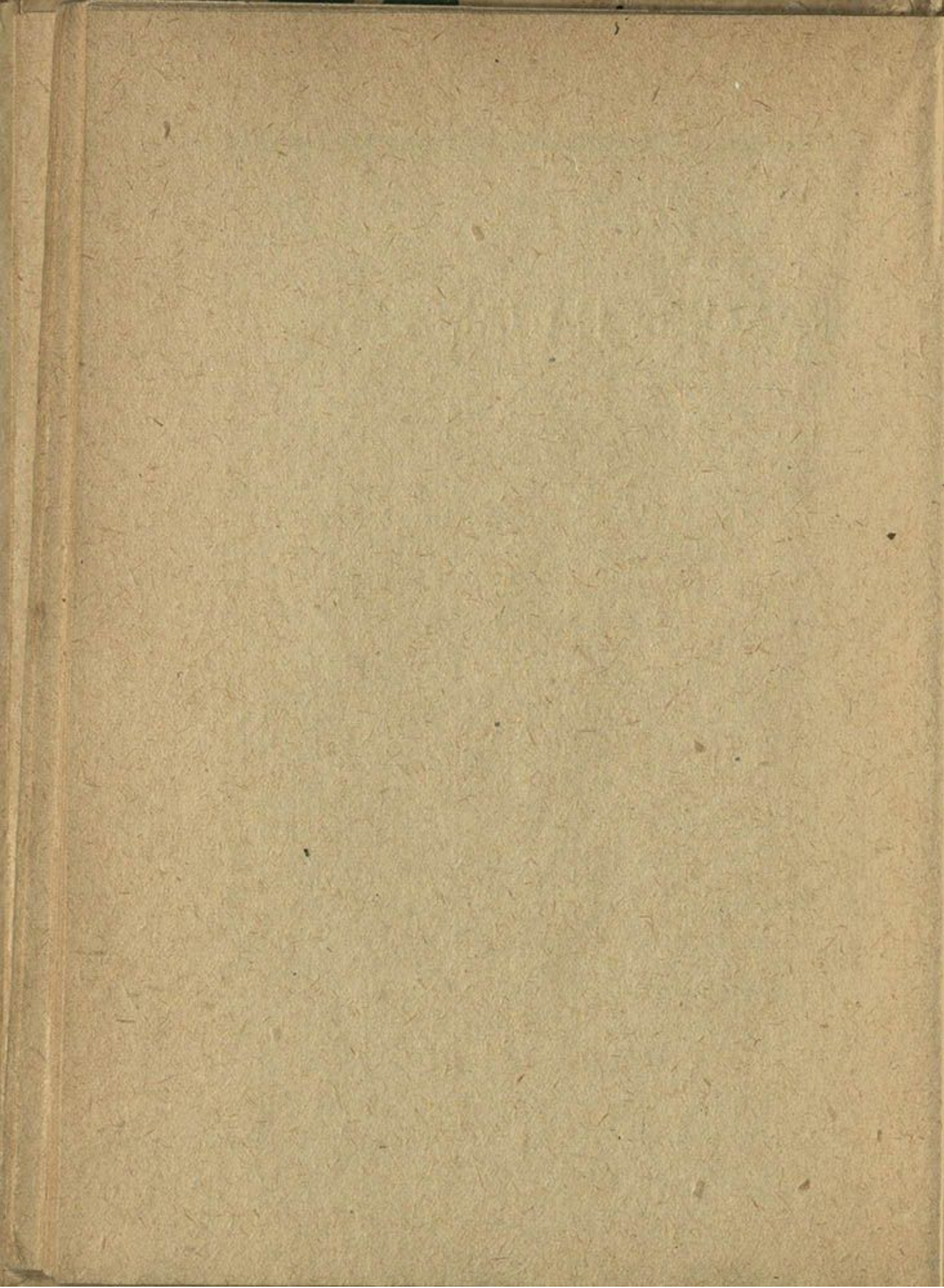
Менск, 1929 г.

ПРАКОСЫ НАПАМЯЦЬ

ПЛЫТАГОНАМ РОСПАЧЫ І СЛАВЫ

Поэтам-зрадыікам

Не пра тое сёння напішу,
Што пагода слаўная і травень.
Да крыві замучылі душу
Плытагоны распачы і славы.

Шчэ ня бачыў я такой хвалы,
Дзе-б гучэў так пошчак адзічэлы...
Толькі знаю, й дзераву баліць,
Калі войстрая піла засела.

Калі ў поцем дрэва пасякуць,
І расьпіляць поцемкам на дровы—
Ноч павесіць месяц на суку,
І трывожна зашуміць дуброва.

Будзе сыпацца зялёны гнеў.
На прымятыя кусты мяжою,
Што прысьнілася ты, песьня, мне
Незгаданаю маной чужою.

Захлынуўся бэзам сіні сад,
Хоць букетамі дары дзяўчыне.
Толькі з вамі у мяне нязлад,
Пук нянавісьці перад вачыма.

О, шумі-ж ты, мой зялёны брат,
Доказ радасьці і песень нашых.

Ім на рознаму чужыя мы
Ля адчыненых у заўтра весьніц...
Толькі мы ім не дамо глуміць
Нашай радасьці і нашых песень!

У ДОБРЫ ЧАС

Поэтам-экзотыкам

...І насыпалася-ж гэтай молі.
Вецер з поўначы. Зіма за шклом...
Едзьце, любыя, сабе паволі
Хоць у Індыю, хоць на Цэйлон.

Я экзотыкай захоплен мала,
Мне-б кажух на зіму як прыдбаць.
Вецер спрытлівы заводзіць шалы,
Пачынае праз вакно дзімаць.

Ён ад поўначы бярэ кірунак,
Лезе, злыбеднік, аж на страху.
Кажуць, дзіўны быў у нас стасунак
І такія-ж крокі на шляху.

Я кажу цяпер на цвёрддай глебе
І папраўдзе не хаваю слоў:
Едзьце, любыя, куды вам трэба—
Хоць пад тропікі, хоць на Цэйлон.

Мы цяпер ужо ня зоры ловім,
Волак колішні музэям здан.
Мы над горнамі гартуем словы,
Мы бярем іх на пад'ёмны кран.

Шпэтнай лірыкі даволі знана—
Рыфму выдумай пад кропкі тры...
За вакешкамі, напрыклад, ранак,
Ранак з Гётэўскай пары.

Так і пішацца, а ня іначай—
Сьвет романтыкі, пара бандэр,
Месяц Вэртэрам пакутным плача,
Ходзіць тропамі страшных пантэр.

А між тым гудзе звычайны вецер,
Ў небе тысячы часуе зор.
Дом наш, схоплены марозным вецьцем,
Падслухоўвае такі згавор:

„Конча сыдуцца дарогі клінам...
„Кліча звабную шамок зіму...
„Быць на почаку было калі нам
„За талочаю узорных муз...

„Дарма крэсьляцца жывыя словы...
„Тайма песенны нацягнем лук...
„На завілінах дарог зімовых
„Вымяраецца вярстою гук.

Месяц выбліснуў на зорнай грэблі,
Ў сівь кіруецца яго баркас.
Едзьце, любыя, куды вам трэба,
Вецер з поўначы, у добры час!

НА КАТКУ

Сіняй картай лёду студзень
Лёг нязрушна ў сыпкіх гурмах.
Звабны, звонкі гук на спудзе,
Гук разьбежны рэжа нурміс.

Там пад небам зорны ворах,
Там высока сотні ясак,
Над люстэркам лёду морак
Гоіць сьлед хокейных паскаў.

Што-ж вы, хлопцы, сьціхлі раптам,
Нам яшчэ ня мала крочыць?!
Пружце мускул, шырце ўпартасьць
Шлях нам трэба слаўна скончыць.

Хто прыстаў? На край навалы
Спынны рух слабейшых вабіць.
Што-ж вы, хлопцы, раптам сталі
На завілах стромкіх падаць?!

Па іскрыстай хрупкай роўні
Спрытна прагне, спорна кружыць,
Сыпле сьмехам слоў вандроўных
Наша моладзь, наша дужасьць!

Вось яна імкнецца сполам—
Роўны шэраг шапак сініх.

Вось яна імкнецца, моладзь,
Наша дужасьць, наша сіла.

Дзе ёй спынак, гэтай хвалі?
Звоніць лёд, іскрыцца радасьць.
Што-ж вы, хлопцы, раптам сталі
На завілах стромкіх падаць?!

Менск, 15-ІІ—31 г.

Ніяк за імі не пасьпець—
Такія дні ў натоўпе гончым.
Ужо сады губляюць медзь,
І клёны раздаюць чырвонцы.

Здаецца, позьняя пара,
Сяджу атулены ў тоцем,
А за вакном гарыць зара
Агнём рабінавым на плоце.

І нездарма вароны дзесь
У сад зьяцеліся на сходку:
Між дрэў паволі нейчы цець
Блукае восеньскай паходкай.

І можа-б так было дармо,
Каб я ня жыў у гэтай хаце,
Дзе ходзіць вецер між дамоў
У адвячоркавым халаце.

Але ці згодзіш на адно
Усё, што стане па-за намі...
Стучыцца восень у вакно
Заледзянелымі рукамі.

І я, аддаўшы ноч пярэ,
Чакаю нечаканай стрэчы,

Каб заўтра ў гэткую-ж пару
Камусьці горача прэчыць.

А покуль думы цягнуць пас,
А покуль з рыфмай няўвязка—
Нясе ля весніц жоўты вяз
Гадоў замуленую вязку.

Але я знаю, хопіць сіл,
Мяне вядзе мая стараннасьць.

.....
.....

Вароны кракаюць з асін...
Напэўне ранак!

Менск, 1928 г.

А ўсё гэта...

А ўсё гэта вынікла з вершу
У час, калі дожджык ліў.
Ты мне здавалася лепшай
З тых, каторых любіў.

Быў я бясклапотны лірык,
(Тонкай струною радок).
Але даецца вырак
Тым, хто ня здзейсніў зарок.

Помню пяшчотны твой вырыс,
Быццам пагарда хада...
Дожджык, каторы выраз:
Да пабачэньня, да...

І ня сьціхае покуль—
Вырвецца сэрца вось,
Дзікім завые воўкам
І ашчацініць поўсьць.

Я прад табою лепшай,
Цалкам і поўнасьцю твой.
Я прысьвячаю вершы
Толькі табе, маёй.

.....
.....

І пацягнуліся ніці:
Месяц, туга, акно...
Вершы, якія спалі ці
Перапрацоўвай зноў.

Але даецца вырак
Тым, хто ня зьдзейсьніў зарок.
Я па профэсіі лірык,
Клясавы пешчу зрок.

Я выкрываю свой замер
Новы знаходжу зьмест,
Я пачучьцям раблю экзамен,
Гаварыць прымушаю з мейсц.

Мне за іх сёньнячы прыкра,
Я іх дачасна сарваў.
Тое, што сэрцам выкрыў,
Кідаю пашчам хваль.

Хай гэта будзе вырак,
Вырак цяжкі для цябе.
Краіне патрэбен лірык,
І ёй аддаю я сябе.

Стань, мая песня, на варту,
Пільна глядзі на форт,—
Той, хто трымае вахту,
Не паглядзіць за борт!

Б'ЕЦЦА Ў ШЫБІНЫ ВЕЦЕР

Б'ецца ў шыбіны вецер паўночным крылом,
Б'ецца вецер халодны і сьцюжы;
Недэе песьню віюгі пяюць за сялом,
Недэе скача мяцеліца,
Кружыць...

Можна ў хаце сядзець, ды такую-ж парой
Пройдзе хто над дарогамі тымі?..
Сьвішча вецер халодны над хвойй старой.
Сьвішча вецер у сьнежаньскім дыме.

Сядзем, дружа! Згадаем пяройдзены шлях,
Дні юнацтва, пару маладосьці,
Як да болю закутая ў песьні душа
Гэтак шчыра сьпявала і проста.

Як цярпелі ў той час, як жылося тады,
Як бацькі нашы гнулі галовы..
Ты раскажаш сягоньячы нам, маладым,
Як паданьне ў нязьведаных словах.

Хай успомніцца гэтая чорная слань,
Як жылі, як згаралі дачасна.
Каб ярчэйшай цяпер наша радасьць была—
Муляроў найвялікшага шчасьця.

.....
.....

Неяк ладна хрыпіць пад нагамі мароз...
Слаўна санкі пльвуць па дарозе,
І поэт, ён умее змагацца за лёс,
Быць на крэйсэры простым матросам.

Ён умее змагацца, на варце стаяць,
Будаваць, бараніць ён умее.
Зложыць песню, і гэтую песню сьпяваць
Будуць ветры сьпяваць і завеі!

І калі абарвуцца падчас берагі,
Кожны зьменіць пяро на вінтоўку,
Стане той за гармату, на крэйсэр другі,
Песню, песню сьпяем перад бойкай.

ПОЭТ

На сьнежную площчу,
На вулицы ўсе,
З вошкаю дум і імкненьняў,
Морак зялёны плыве пакрысе,
Морак такі лятученны.

Ахоплены ніткамі
Тонкіх драгоў,
Ён раптам гусьцее на месцы...
І я адчуваю, як б'ецца кроў,
Творчая кроў у сэрцы!

Тады я складаю поэмы свае
Захоплена так і настойна,
Дзе кожнае слова і рыфма п'яе
Нацятай струною настрояў.

За нашу радасьць,
За гонар такі
Жыву і згараю увесь я...
І шчыльна віюцца крывыя радкі
Азначаных мужнасьцю песень.

І словы радкамі,
Разьлічана так
Злучаюцца ў шэрагі трапіа...

Ня дарма пільнуе мой згорблены стаі
На сьценцы забытая лямпа.

Мне хочацца песьню
Сваю закаваць
У строі бліскучай магуты,
Мне хочацца ў песьні сваёй збудаваць
Вялікі завод і магутны.

І я ўкладаю
Разьлічаны плян,
Прыгожыя ладжу рыштункі,
Яму вызначаю я мейсца і пляц
І цэглу найлепшых гатункаў.

І вось узрастае
Сьцяна за сьцяной,
Дзівосныя звоняць машыны...
І радасна так паглядае ў акно
Кавалачак неба сіні.

Яшчэ засталася
Праверыць разьлік, —
І скончаны будзе завод мой,
Але за вокнамі днём расьцьвілі
Вырысы плошчаў халодных.

Дзевяць гадзіні..
Як ліхі прыгавор,
Лічыць гадзіньнік на пляцы,
І я пакідаю мой ветлівы двор,
Каб не спазьніцца на працу.

ЗА ВУЧОБАЙ

Дожджык расьцягвае тонкія ніткі,
Роніць іскрыстыя кроплі на шкле.
Жоўты аловак, пакрэмзаны сшытак
Перада мною ляглі на стале.

Як адзінота на спушчаным трапе,
Я сярод даўніх эпох уначы...
Мне дазваляецца мець сабе лампу
Роўна у трыццаць і дзьве сьвячы,
Каб у сталетніх пацёмках і пыле
Мудрасьці даўняе сівых вякоў
Гэтыя трыццаць і дзьве мне сьвяцілі
Сярод нязьведаных слоў маяком.

І як студэнту-стыпэндьяту,
Тэмай адзначана мэта мая:
Лірыкай сумных тэорыі датаў
Мне захапіцца і
Апяяць.

Мне дазваляецца быць супакойным
Перад эскадрамі літар і слоў,
Мне дазваляецца пеша і конна
Езьдзіць па кнігах забытых вякоў.

Але успаміны... з імі ці зладзіш?..
Восень стаіць між апаленых дрэў,

Быццам паяц на бязьлюднай эстрадзе
Сярод запыленых вуліц і стрэх.

Перада мной узьнімаюцца сьцены
Слаўнай Эляды—
Байвіцы эпох,
Вобразы Троі, асад Карфагэну
Ў звоне шчытоў у прызыве трывог.

Тупаюць коні,
Ламаюцца дзіды,
Трупы на полі ляжаць, як снапы...
Стогнуць кіфары аб тых, што ня прыдуць,
Песьнямі славячы сумную быль.

Скора дванаццаць. На шыбіне вецер
Квола здувае сьлязінкі вады.
Троя асаджана...
Троя злаецца...
Літараў войска ахутвае дым.

Морак радзее за вокнамі. Нават
Дожджык сьціхае, і гасьне сьвятло.
Я пераможаны, я засынаю,
Голаў схіліўшы над самым сталом.

Побач на ложку заснуў мой таварыш,
Знаю, і ён, мой вясёлы зямляк,
Сёньня Парыж аддае комунарам
І галасуе за сьмерць караля.

Ён не пакіне сваёй барыкады
Ў час, калі возьмуць апошні рэдут,

Гэта відно: ён Комуне ня здрадзіць,
Ён не надзене нявольніцкіх пут.

Тонкай струною нацягнены провад
Дзесьці далёка ўрэзаўся ў сіль...
Заўтра профэсар, нахмурыўшы бровы,
Скажа: залічана,
Добра зусім!

Менск, 1929 г.

* * *

Яшчэ і ня прызнаны ён,
Нідзе, нікім ня змушчаны,
Расьце мой верш з палянамі,
З дубровамі ды пущамамі.

Расьце мой верш, гартуецца,
Гавораць словы шчырасьцю,
Бліжэй да сэрца туляцца,
Каб перад вамі вырасьці

Вязанкаю імкнёных дум,
Поэмаю ці доказам,
Пра найвялікшых дзей хаду
І нашы дні высокія.

Пра тых, што накіравалі
Шляхі, і заўжды клікалі:
— Мы ня жывем высновамі,
А справамі вялікімі.

Я разам з імі, дужымі,
Іду на штурмы будучынь,
Я разам з імі, мужнымі,
Свой песенны бяру пачынь.

Я слаўлю тых гартованых
І тых, што заўжды клікалі:
— Мы ня жывем высновамі,
А справамі вялікімі!

Менск, 10-IX—31 г.

* * *

Пакуль са мою ты яшчэ,
І ў небе мітусь ластавак...
У вобдымкі тваіх вачэй
Прыходжу госьцем часта я.

Чаму? і сам ня ведаю.
Якою п'ян труізнаю.
А толькі ледзь прыеду я,
Перада мною ты ізноў...

Прыгожая і статная,
Як песьня непаўторная
Пра ўсё, што не адзначана,
Пра ўсё, што не аторана.

Мой шлях—дарога простая,
Жыцьцё—другая любая.
І мне ня шкода ростані
Са ўсім, што ўчора згублена.

Што трэба мне, бадзячаму?
Душа ня звыкла чуліцца.
Жыцьцё маё адзначана,
Як пройдзеная вуліца,

Дзе ў кожнай золкай шыбіне
Я сотні раз падвоены,

Дзе першы том души маёй
Табе купіць дазволена.

Чытай, мацуй высновы сну—
Мае надзеі сьветлыя.
А я зьбіраю слоў вясну
У нізку вершаў гэтую.

Каб ты—уцеха дум маіх
Прыгожая і статная,
Пра ўсё, што сёньня думаю,
Была маной астатняю.

25-V--30 г.

ЛІСТ З ПАЛЕСЬСЯ

Як песьня, сумны лістапад,
І дзень, як зраненая восень,
Кудысьці вабяць мой пагляд
Шляхамі дальнімі цівосе.

Перада мною, як дакор,
Яны віюцца лятуценна...
І мне здаецца мой пакой—
Вясновай хатаю ў суценьях.

Даўгая лава, печ, вакно,
Старая груша за сьцяною...
Мне дзесяць год... і мне відно:
Пасуцца коні стараюю.

І я зьбіраюся ў начлег,
Кавалак хлеба ў сьвіце шэрай.
Віюцца кудры на чале,
Ў завадах юныя намеры...

І усё ізноўку, як раней:
У полі грэчак бель густая.
Старая маці сьніцца мне
З пагорбленым і сумным станам.

Жывыя вобразы мае,
Былыя радасьці і сьлёзы!

Хто вас у песьнях апяе
На ліры сумнай пры дарозе?!

Як сьлёзы, жоўтыя лісты
Губляе вецер шумна ў лузе.
Глядзіцца мясячык на тын
Зусім спагадліва і дружа.

А там, за хмураю лукой,
Сівыя вербы каля пашы...

. . . . .
Над пражай сёстры ля вакон.
І ціха так у хаце нашай.

На лаве маці за сталом
Жуе сухі кавалак хлеба,
А дум над зморшчаным чалом,
А думак больш, як зор на небе.

Скрабецца недзе ў хаце мыш,
І на страсе шуміць салома,—
А ты задумна так глядзіш
Кудысьці ў морак ночы цёмнай.

Няма ніводнага з сыноў,
Яны усе шукаюць долі...
І восень ходзіць за сьцяной,
Лісты губляючы па полі.

Цяпер на нашым на двары
Губляе вяз іх многа, многа...
За ім далёка ў бары,
Як вуж, асеньняя дарога.

За ім асеньнія палі
І наш палетак вузкі, вузкі...
Яго наш смутак апаліў
На ім асеньнія атрускі.

Над хатай месяц. У цішыні
На посьвеці лучына гасьне,
І маці дрэмле, маці сьніць
Здабытае сынамі шчасьце.

Лісты шумяць, шумяць лісты,
І гэта ўсё—як сон, як песня...

.....
Перада мной пакой пусты,
Пахілы стол
І ліст з Палесься.

Менск, 1929 г.

ДА ДОМУ

Як стаміўся і як зморан!
Адпачыць-бы ля ракі.
На сінеючых вазёрах
Запяваюць трысьнікі.

Вее сінь туманам сьвежым,
Стома ўлеглася ля ног...
Пескавыя ўзьбярэжжы
Мне прыпомніліся зноў.

Да сяла ўжо недалёка,
Лёгкі дым ляціць з садоў,
Млын стары ўсё так-жа бокам
Пахіліўся над вадой.

Дзеравяная званіца
Ды разьбітыя званы
(ім пара ўжо разваліцца)
Стогнуць нудна ў цішыні.

Вось і нашыя вароты.
Адчыняю. Як даўно!
З брэхам „бобік“ наш дваровы
Зноўку лашчыцца ля ног.

Вось ён, добры, мой прытулак!
Колькі год і колькі зім...

— Добры дзень, мая матуля!
Гэта я... Сяргей, твой сын.

— Ты, сыночак?.. Дагарае
Колер макавы зары,
І ўжо з радасьці старая
Больш ня можа гаварыць.

І ў расчыненую хату
Я іду, як новы госьць.
Як змянілася багата,
А ў старых—звычайна пост.

— Ну, распавдай-жа, матуля,
Ці здаровы сёстры, брат,
Ува мне шчэ не заснула
Юных год мая пара.

Я шчэ помню, добра помню
Тую ростань і той дзень...
Асыпала сонца промні
На зямлю і на людзей.

Я ішоў наўгад, сьцягою
Пад абозны скрып калёс.
— Маці, маці, што з табою?
Не шкадуй... Я перанёс...

— Не шкадуй: такіх багата.
Хай ляціць, няхай яно...
На страсе і каля хаты
Вераб'і ўзьнялі садом.

І звычайная бяседа
Палілася за сталом:
— Заўтра трэба йсьці на сена,
А сягонья жыта жном.

Ураджай хоць невялікі,
Але ўсё-ж, ты знаеш сам...
І ад ветру ў садзе ліпы
Галаву схілялі к нам.

Маці змоўкла, спахмурнела,
Я панік ад звыклых дум,
Толькі слухаў, як зьвінелі
Песьні звонкія сялу.

А назаўтра, шчэ паляны
Ня ссыпалі росных сьлѣз,
Пабудзілі мяне рана:
— Ў добры час,
На сенакос.

Менск, 1929 г.

НА СТАНЦЫЮ

Іскрамі белы сьнег,
Вёска далёка за мной.
Люба мне, весела мне
Дыхаць палескай зімой.

Як залатыя дні,
Коні бягуць дарогай
Месяц, і той прынік,
Долу схіліўшы рогі.

Люты. Дарога рыпіць,
Я аглядаю шлях.
Раптам—дай закурыць,
Таварыш,
Здаецца, зямляк!

Нешта сягоньнячы веянь
Ціхне, і вецер змоўк...
Бывае-ж, гудзіць завая,
Дарогу пільнуе воўк.

Вы тут-здаецца, новы,
Гэтага вам ня знаць:
Палескай дарогай зімовай
Усякага можна чакаць.

І пацягнуліся словы:
Як вы, адкуль і куды,
Толькі дарогай зімовай
Значацца роўна сьляды.

Пытаю: Да станцыі колькі?
— Дзесяць, калі стараной.
Праехалі дзесяць, а й з горкі
Станцыі ня відно.

Такі балагол паганы,—
За тройку на пары кляч
Ён вёз мяне з самага раньня
На станцыю, хоць ты плач.

Пад кожную гору—зьнямога;
Пад'едзем на пару вёрст,
І так гэта ўся дарога
Абрыдзела мне, як пост.

І толькі ўвечары позна,
Як водзіцца тут спакон,
Са мной разьвітаўся абозьнік,
А я пагрузіўся ў вагон.

РАЗЬВІТАНЬНЕ

„Как пошли наши ребята
В Красной гвардии служить“...

Ал. Блок

Не глядзелі штату. Трэба? Працавалі.
Досьвіту хадзілі рэзаць траўны шоўк.
Што-ж, бывайце, хлопцы,
Час, і нам прыпала...
Бараніць краіну наш чарод прышоў.

Ты будуй, таварыш,
Падавайце цэглу...
Разьвінайце песень будаўнічы рой,
Каб прарыву пляма ганьбою ня легла,
Ты будуй, таварыш, моцна стой!

Не здавалі ў працы,
Не здамо і ў бойцы,
Вартаю няўтомнай станем на мяжы.
Запявайце песьню, званы-калаколцы,
Не „айчыне“ едзем, не цару служыць.

Па мяжы вандруе, точыць вораг іклы,
Злыбедаю сякне чортава гайня...

Толькі нам ня нова,
Да такога звыклі,
На выпадак маем стрэльбу і каня.

Налівайся песьня ў баявой калёне,—
Гайда ты, дзевяты,
Дапрызыўны год,—
На плячы вінтоўка, па бакох патроны,
Першую каманду падае камрот.

Ня сумуйце, хлопцы,
На старой балоне.
Перадайце любай ад байца прывет...
Не за мора-ж едам...
Стаць на абарону
Недарма нас кліча Рэвваенсавет!

Менск, 25-VIII—31 г.

РАСКАЗ СТАРОГА ПАРТЫЗАНА

Страпянуліся зоры на хвалях,
Быццам нехта люстэрак пабіў...
Ты скажы нам, браток, пра навалы,
Пра гарачыя дні барацьбы.

У цябе ёсьць харошыя песьні,
Наш касьцёр не пагасьне да дня.
Хлопцы колам уселіся цесным
І прыціхлі, як ноч ля агня,

„Мы ішлі у салдацкіх шынэлях
З карабінамі цераз плячо.
Мы па некалькі сутак ня елі
І ня спалі зусім па начох.

Цераз холад, агонь і трывогі,
Па варожых заставах штодня,
Білі ў чорта, пячонкі і бога,
Не шкадуючы хаты і пня.

Кроў сваю, маладосьць
І жыцьцё
Ў тых дні мы зусім ня лічылі...
У падраных шынэлях, лапцёх
Мы праходзілі праз немагчымасьць.

Ад Царыцыну і да Пакроўску
Цераз дым, агнявую пятлю
Мы крышылі буржуйскае войска
За пажары, за кроў, за зямлю.

Можа ёсьць і цяпер тая метка—
Пад Рацовам крывава сумёт...
Мы пайшлі раніцою ў выведку,
Але трапілі пад кулямёт.

Кулі сьвіснулі над галавою,
І адна з іх хапіла плячо...
Я ня чуў, як стаяў нада мною
Атарочаны ў кроў адвячор.

Потым сьветла... Шпітальныя ложка ..
Я прагнуўся, павіты бінтом...
Пяцікутнае зоркі атрожкі
Нагадалі савецкі Растоў.

Значна добра зышло ўсё, нічога...
Вось каб рану загоіць, а там,
Па лясох, па крыжовых дарогах
Мы-б дыхнуць не далі „белякам“.

...Хай ня ўсё гэта выкажуць словы,
Тыя дні будуць памяткай нам,
Каб цяпер мы заўжды нагатове
Мелі шаблю і мелі каня.

Вораг точыць яшчэ злобу потай,
Ён між намі шукае ахвяр,
Ён за нашаю сочыць работай,
Прытаіўшы агідлівы твар.

Тут глядзі, браце мой, у абодва,
Не дагледзеў—чарговы прарыў...
Прастаялі варштаты заводу,
Папсаваліся трактары...

Гэты фронт нам цяжэйшы ў трыкраць,
Гэта куля ня простая ў лоб...
Там мы ворага білі адкрыта,
Тут нам ворага трэба на злом“.

Цемнач вісла празрыстай заслонай,
Паднімаўся туман ад лагчын...
Хлопцы слухалі кожнае слова,
Як прарэзьлівы стрэл уначы.

І вузейшым рабілася кола...
Гасла вогнішча. Морак радзеў,
Нам дарогай захрыпалі колы...
Пачынаўся дзень!..

НА ПЛЯЖЫ

Ясна і горача,
Хоць ты прыляж,
Мора ў сонечным грыве.
Раніца.
Восем.
Іду на пляж
(Месца такое ў Крыме).

Бераг зацішны,
Каменьчыкі ўсё—
Цэлы ўзморак закулі.
Ляжаш і чуеш,
Нібы праз сон—
Круціцца земная куля!
Вочы адчыніш,
Наколькі відаць,
Аж да Турэччыны
Горда,
Плешча зялёным адлівам вада
Весела.
Танна.
І добра!
Думалі, нам гэта? Дзе?
Міражы!

Крым і ўсё, што прыгожа.
Але хто век свой
За працай пражыў,
Ён на курорце быць
Можа!

Прыдзе на пляж гэта,
Ясная мосьць,
Думкі і клопаты ў мора!
Да вас падыходзяць:
— Жаданы госьць,
Скіньце, даволі аборак!

І пакрысе
Ападае міраж,—
Я на зямлі, ці на небе,
Тут вам і сонца,
І мора,
І пляж,
Словам, усё, што трэба.

Носяцца чайкі
У гомане хваль,
Сонца—
Загарам на целе...
Поруч са мною татары-каваль,
Разам ляжым
І пацеём!

Цела распалена,
Над галавой
Сонца палае, як горан.

Мой-жа татарын
Штось маша рукой,
Пальцам абводзіць узморак.

Я па-татарску
Ні бэ, ні мэ,
Толькі вачыма й гаворым,
Нам і бяз слоў
Зразумела ня менш
Музыка Чорнага мора.

Тысячы год
Вось сюды каралі
Езьдзілі высіць палацы.
І калыхалі ваду караблі,
І вада пачынала
Сьмяяцца.

Ад Сэвастопалю
Ў Новарасійск
Толькі баярамі й пахла...
О, незабыўныя месцы, калісь,
Шыбеніц,
Сірат
І плахі.

Там на адхоне
Ў засьціле хмар,
Горы на гора
На жаль мой,
Колькі жыло там гаротных татар
Ў песьнях нудлівых,
Як псалмы.

Там-бы шакалам жыцьцё
Ды арлом,
Скалы, за скаламі стромы,
Толькі й было, што зямлі
За сялом
На пахаваньне старому...

Падае камень,
І доўга гучыць
Рэха ўзьнятых інэрцый...
Успомнілі з ім мы такое,
Аб чым
Толькі выказвае сэрца.

Я паглядаю на мора,
І мне
Мора здаецца ўзлавана,
Шуму выносіць на бераг,
І гнеў
Сінімі хвалямі ўсланы.

Скора двзнаццаць.
Апалены Крым
Жоўтыя горы сутуліць.

.....
.....

Слаўна!
Па нашаму!
Ў сонечны дым
Круціцца земная куля!

Крым, Сімеіз, 1929 г.

ТЫСЯЧА ДЗЕВЯЦЬСОТ ДВАЦЦАТЫ

(Балада)

I

Зблытаўшы тысячы зоравых хорд,
Белым мядзьведзем уздыбіўся норд,
І паміж хмурых каменных дамоў
Белыя ніткі халодных драतोў
Кожнаму дому на вуха ў тон,
Ценькімі струнамі: домм!! домм!..

Тысяча дзевяцьсот дваццаты год—
У горадзе контра, за горадам фронт.
Стыгне апошняя кроў цягнікоў,
Колам варожая поўсьць штыкоў...
А навокала кулацкі сьвіст—
Ты не зявай, малады чэкіст!

Пільна глядзі, каб варожы цень
Не зрытуліўся ля нашых сьцен.
Каб пад вялікай комуны мур
Не працягнулі бікфордаў шнур,
Каб не спалілі апошні склад—
У рэволюцыі ворагаў шмат!

Хмурны сядзіць старшыня чэка,
Сумны нясуць правады адказ...

Нэрвы напружаны, кожны крок,
Як ашалелае кулі скок.
Трэйцяя ноч за вакном стаіць,
Трэйцюю ноч старшыня ня сьпіць.

Гэтая ноч, як варожы стан,
Ў небе прастрэленым сотні ран.
Там за ярамі, дзе сьнежны прост,
Спушчан чарговы цягнік пад адкос,
Дрот перарэзан, і заўтра фронт
Будзе бяз хлеба і без патрон.

Ліпне да шыбін густая муць.
Хіба ты можаш, чэкіст, заснуць?
Хіба ты можаш спыніцца, кроў?
Тысячы ворагаў рыюць роў.
А за сьпіною на кожны крок
Ноч настаўляе кулацкі зрок.

Мерзьне на вуліцы сумны слуп,
Крокі падлічвае хрыплы хруп.
Тут на рагу неадменны пост—
Варту нясе малады матрос.
Побач, на водшыбе, шумны дом—
Чонаўскі штаб, былы губком.

Тут на сталох пачародна сьпяць,
Тут не шкадуюць жыцьцё аддаць,
Каб рэволюцыі заўжды жыць,
Каб не маглі яе ў ноч задушыць.
Кожны на почаку тут, а там...
З бандаю ходзіць ліхі атаман.

Чорная злыбеда ліжа косьць...
Ён капіталу наёмны госьць,
І кулакі па губэрні ўсёй
Пільна хаваюць яго між сёл.
А па начох гэта ўся гайня
Не разьбірае ні хаты, ні пня.

А па начох у іх поўсьць дыбком,
Лютая банда, грай ваўкоў!
Кроў і пажар, і халодны дым,
Ведер заметае ўсе сьляды...
А за вакном ня сьціхае дрот:
— Хлеба чакае галодны фронт!
Хмурны сядзіць старшыня чэка,
Сумны нясуць правады адказ.
Але хмурней і цяжэй куды,
Мець за плячыма бандыцкі дым,—
Калі па сьцежках тваіх і сьлядох
Ходзіць кулацкі абрэз па начох.

. . . . .
. . . . .

Дзесяць, дванаццаць, шаснаццаць гадзін,
Хмурны сядзіць старшыня адзін.
Тут на сталі яшчэ сотні спраў,
У кожнай варожы захован твар.
Тут на сталі іх пярэсты збор
Прыме сягоньнячы свой прыгавор:

Богін Даніла (манюшка „КЛІН“)
З бандаю сувязь (сукін сын)!

Золак, Залудкі (мянюшка „ША“)
Галаварэзы банды Чыжа.
Цэлая плойма, погань, гніль,
Вам рэволюцыі ня спыніць!

Вузкі пакоік набрак сьвятлом.
Дужы сядзеў чалавек за сталом;
Ён непрагляднай ночы ў дакор
Сьмела падпісваў свой прыгавор:
— Дваццаць чатыры гадзіны даць
І ад імя рэволюцыі... растраляць.

Стаў, націснуў званок, пачакаў.
Ціха ўвайшла машыністка чэка.
Ў дужым раскаце бязьлітасных слоў
Рэволюцыйная білася кроў:—
— Сёньня-ж на подпіс, таварыш Блут.
Сорак хвілін, я чакаю тут.

II

Вецер ходзіць,
Цейі водзіць
З боку на бок
Па канавах,
Па засыпаных заставах,
Па завулачках крывых,
Па дарожках сьнегавых.
Шых, шых!

Ты, вятрок, не хадзі,
Белы сьнег не мяці

На завулак крывы—
Там стаіць вартавы.

Ён вядзе свой дагляд
На харчовы на склад,
Каб варожы там цень
Не хадзіў каля сьцен,
Каб ягоны дых
Папярэдзіў шгых.

Ты, вятрок-вятрун,
Ой, благі вьстун,
Ты пакінь шамрэць,
Покуль стане днець,
Бо ў такую ноч—
Трэба дзесяць воч
Бо на гэткі зьвей
Трэба шмат людзей.

Але вецер ня сьціхае,
Цені водзіць, завывае,
Сыпіць сьнегам каля хат,
Ён бандытам сёньня брат.
Па завулках, між дамоў
Ён хавае ніткі змоў,
Ён заметае сьляды
Ад варожае хады.

Каля брамы разгавор:
Склад насупроць, цераз двор.
Вежер нам спрыяе ў час,

Склад палеце, каб ня згас,
Пачынайце роўна ў тры,
Хай заклятае гарыць.
Голад, холад на франтах
Весьнік нашых перамог.

Плача ў маці хворы сын,
Ён застаўся ёй адзін...
За вакном вятроў гульня,
Ў хаце бруднай цішыня.
Бацька трэйці дзень ня йдзе,
Бацька там, дзе сьнег мяце.
Ён на варту стаў начы
Ты маўчы, сыноч, маўчы.

За сумётам сьнегавым
Схамянуўся вартавы,
Ў цемрадзь ночы бліснуў штых—
За сумётам нейчы дых...
Вартавы напружыў зрок,
Палец ледзь крануў куроц—
І набой прарэзаў ціш
Гучным стрэлам уначы.

Нехта ўпаў... мятнуўся цень,
Там другі прыліп да сьцен...
Ветравей, трывога, (стрэл)
Памажы... таварыш... (стрэл)
Потым цёмна... ціха зноў...
Вартавы ня йшоў дамоў.

Ледзьве дацёгся і хрыпнуў дрот
 (у старшыні сашчаміўся рот).
 „Дзённая зводка:
 Харчовы склад
 Ё ноч на такое... адбіў напад.
 Варта паранена. Вестак жмут—
 Арыштавана таварыш Блут...
 Чорная здрада (і голас хрып)...
 Ўласнай рукою вяла падрыў...
 Так... запішыце, гаворыць Бэн,
 Банда у межах раёну N.
 Высланы ўчора туды продатрад
 Сённяя зьвярнуўся у горад назад*.
 Голас асекся, і змоўк тэлефон.
 — Чорная здрада... прамовіў ён.
 Кроў загула, зашчымела тут...
 — Арыштавана таварыш Блут.
 З фронту прыехаў, была як вясва,
 Значыцца ўсё гэта толькі мана?
 Кожнае слова было, як удар,
 Ё кожным варожы і здрадны твар.
 Верыў... даводзіла справа ўся,
 І... не дагледзеў, і вінен сам.
 У памяці стала:—лічыў за сваю...
 Тут каля сэрца хаваў зьмяю,
 Не, рэволюцыя, ты адна
 Ведай чэкіста душу да дна...
 Выняў кавалак паперы, сам

Проста і коратка напісаў:
— Дваццаць чатыры гадзіны даць
І ад імя рэволю.....—растраляць!

IV

Вуліца прутам. На самы стык
Заледзянелы ляціць бранявік:
Вочы на выкаце, рэжуць змрок.
Ён не разборлівы, мчыць здалёк—
Вуліца... сьнег... паставыя... дом—
Чаноўскі штаб, былы губком.
Тут на сталох пачародна сьпяць,
Тут не шкадуюць жыцьцё аддаць,
Тут непагасны гарыць агонь,—
І бранявік супыніў разгон.
Вылез ганец, ён зусім абмёрз,
Але сказаў:—у пару давёз...
Сорак вярстоў насупроць вятроў
Мы папярэдзіць ляцелі гром.
Нельга, таварышы, больш чакаць:
Вісьне над намі пагрозы рука.
Сёньня пасунецца зноўку фронт,
Ступіць бліжэй генэральскі бот.
І, як вятры на пустую траву,
Вораг пачне узьнімаць галаву!..
Бандамі зноў загудуць кулакі,
Чуеце, белыя выюць ваўкі?!
Горад сягоньня трымае штых.
Стаўце пікеты на кожны стык:
Будзьце гатовы! чыгуны мост—
Чону даручаны аванпост!

Цемнач. Холад. Лесам·ціш.
 З бандай ходзіць бацька Чыж.
 З бандай ходзіць, сьлед вядзе—
 Пажывіцца-б можна дзе?

Пень, калода, сьцежка ў бок,
 Бацька лічыць кожны крок,
 Бацька лічыць, колькі вёрст,
 Дзе гудзе чыгунны мост...

Воўчы троп, куды ні стань,
 Дрэва кожнае, як здань.
 Воўчы троп і воўчы спрыт—
 За бандытам йдзе бандыт.

Што ім сьцюжа? Кожны п'ян,
 Справу робіць без заган...
 Кінуў хату, гайда ў лес—
 Гамані, гуляй абрэз!
 Што ім кроў і гром вайны?
 Ў цемрадзь ночы йдуць яны.

Там... за насып дзесяць вёрст.
 Лёг чыгунным зьверам мост.
 І яго ў свой дзікі плян
 Сёньня ўключыць атаман.

.....
 .....

Два бандыты (рэдкі спрыт)
Цягнуць скрыню (дынаміт).
Сёньня ім работы шмат—
Атаманам дан загад:

— Мост, што выгнуўся дугой
Над ускрыкам берагоў,
Абарваць, як нітку, каб
Зруйнаваць чырвоны штаб.

Бандай лезуць! Насып... вал...
Атаман ня дарма зваў.
У яго—разбурыць тыл...
Але што гэта?.. пасты?..

Атаман да цемры звык.
Але ў цемры бальшавік...
Сполах хрупнуў быццам лёд.
Стрэл і...
Шротам кулямёт.

Прад вачыма вырас мост...
Людзі... сьнегу белы прост...
Пацягнула бегчы... не!..
Бальшавік не абміне.

Біцца, як? далёка лес...
Стрэліў... штых глыбока ўлез...
Закруціла сіла... не!
Штых ніколі ня міне.

Двое білася, і двох
На абвеяных сьнягох
Паваліліся ад ран
Комуніст і атаман!..

VI

...Слава табе, гэроічны год,
Тысяча дзевяцьсот дваццаты год!
Ночы бяссонныя, хлеба пай,
Зорка на шапцы, у сэрцы май!
Слава табе, баявы атрад,
Першай у сьвеце комуны салдат.
Ты на штыху гэту славу нёс
Цераз завалы бязьмежных вёрст.
Цяжка было... у такі прасьцяг
Несьці прастрэлены кулямі сьцяг.
Але ты быў бальшавік і салдат—
Слава табе, баявы атрад!

. . . . .
. . . . .

Вецер пяе і хітае дрот.
Сённяя працуе ізноў завод.
Стукае молат—жалеза крык—
Фронту патрэбен бронецягнік.
Тысяча рук узьнялося:—даць!
Сілы напружываць, рук не складаць.
Стома на тварах... ня елі дзень,
Але раней генэральскі цень...
Але раней па блёкадзе біць,
Каб рэволюцыі заўжды жыць!

І нападзяецца громам цэх,
Іскрамі сыпле кавальскі мех,
І нараджаецца новы дзень,
Пультс рэволюцыі зноў гудзе!
Ў ім наша сіла і наша кроў.

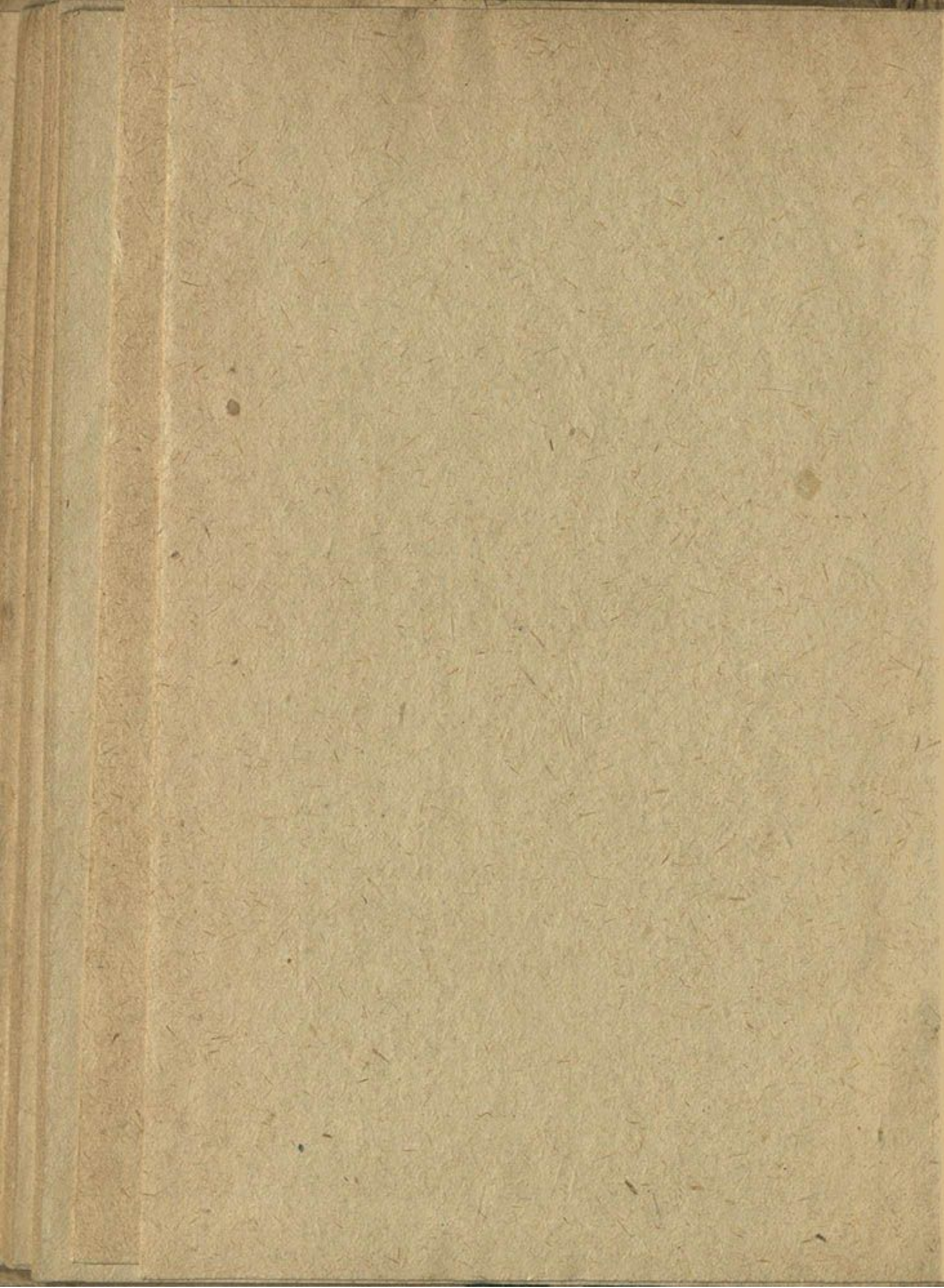
Чонаўцы з песьняй ідуць на фронт.

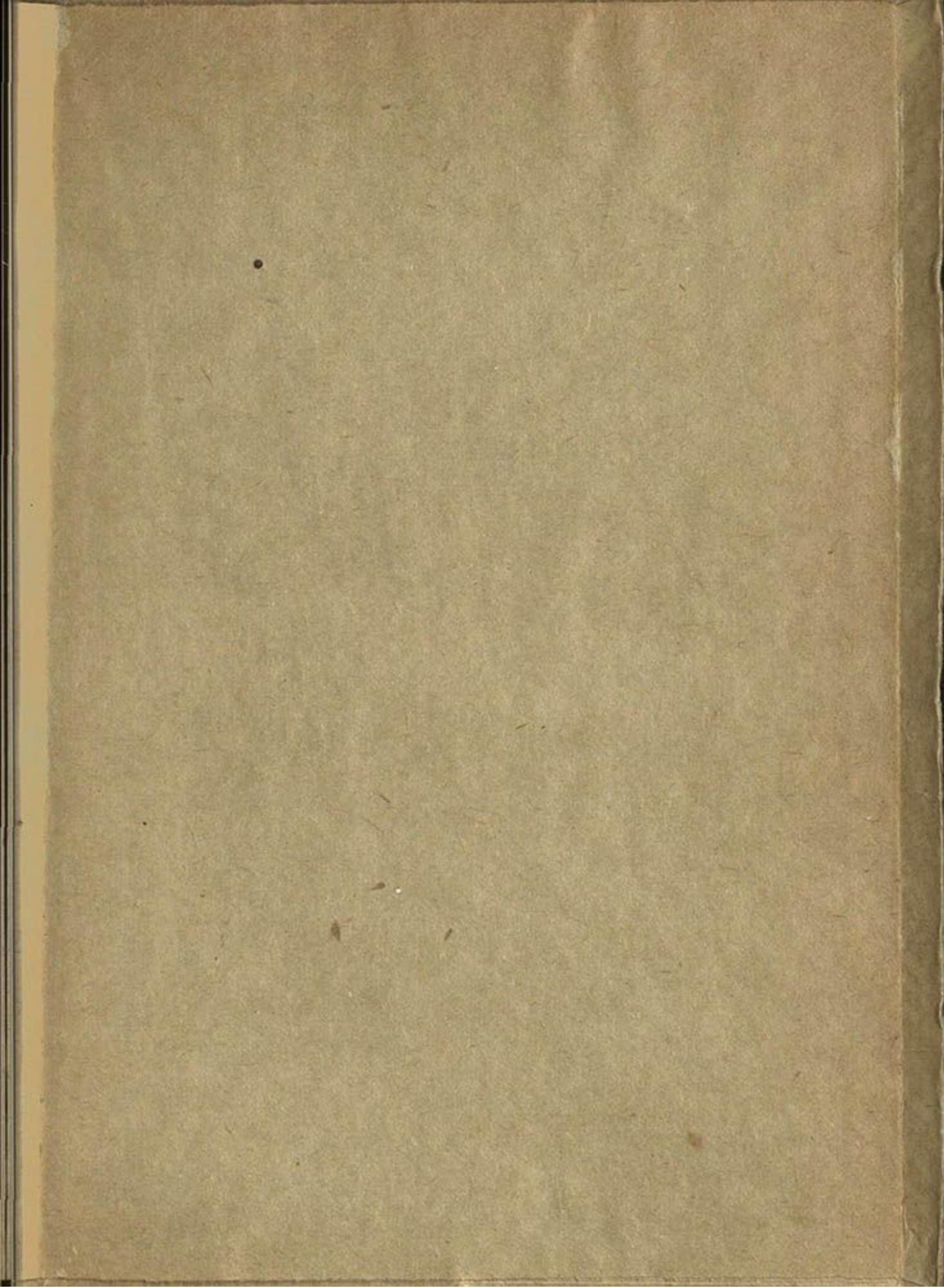
Менск, 5-10/X—31 г.

З Ь М Е С Т

	Стар.
Уступнае слова	3
ТАМ НА, ЗАХАДЗЕ	
Чатыры мільёны	9
Вольны ліст зняволенаму брату	11
Пагранічнікі	15
ВЕРШЫ ПРА ПАЛЕСЬСЕ	
Вершы пра Палесьсе	19
І там дзе балоты	23
На ўдарных франтах	25
Новай Беларусі	29
Журавы	30
ДЗЕНЬ ПРЫШОЎ	
Суботнік	33
Грыміць мураваны бетон	35
Новы дом	38
Брыгаднікі	39
У трынаццаты рэйс	42
ПРАКОСЫ НАПАМЯЦЬ	
Плытагонам распачы і славы	47
У добры час	50
На катку	52
Ніяк за імі не пасьпець	54
А ўсё гэта	56
Б'ецца ў шыбіны вецер	58

Поэт	60
За вучобай	62
* * *	65
* * *	67
Ліст з Палесься	69
Да дому	72
На станцыю	75
Разьвітаньне	77
Расказ старога партызана	79
На пляжы	82
Тысяча дзевяцьсот дваццаты	86

Бол. сиринь
1994 г.

+

ЦАНА 1 р. 65 к.

Пераплёт 20 к.

835

1964

8000000 1962907

63816